КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

ГОМОТЮК Оксана Євгенівна

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ (березень 1917 – квітень 1918 рр.)

Спеціальність 07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ - 1997

ЛННБ України ім.В.Стефаника
00742823 (Q)

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі українознавства Тернопільської академії народного господарства.

Науковий керівник – кандидат історичних наук, професор, Заслужений працівник освіти України **ЛАНОВИК Богдан Дмитрович**

Офіційні опоненти – доктор історичних наук, професор **ПИРІГ Руслан Якович;** кандидат історичних наук, доцент **ГОЛОВЧЕНКО Віра Іванівна**

Провідна організація - Інститут українознавства імені І. П. Крип'якевича НАН України

Захист відбудеться "28" серпня 1997 р. о "10⁰⁰" год. на засіданні спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій К.01.01.38 в Київському державному університеті імені Тараса Шевченка за адресою:

252017, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 349.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий "26" липня 1997 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат історичних наук,
доцент *О.П.Гончаров*

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАЦІ

Утворення Української Центральної Ради* в ході національно-демократичної революції стало епохальною подією в історії України. Її історична заслуга - в проголошенні Української Народної Республіки (УНР) та відновленні незалежності України.

Актуальність теми зумовлюється такими чинниками:

- історія ЦР, як і всієї Української революції, належить до недостатньо досліджених проблем, які чи не найбільше спотворювалися, фальсифікувалися, замовчувалися у часи тоталітарного режиму. Відновлення незалежності України, демократизація суспільного життя сприяли відтворенню правди і об'єктивній оцінці державотворчої ролі ЦР;
- у подіях 1917-1918 рр. міститься великий загальнонаціональний досвід державотворення, який багато в чому має випереджуючий характер, і котрим не можна нехтувати. Про це переконливо зазначав відомий український історик державницького напряму В.Кучабський: "Цей досвід зовсім не є добром цього чи іншого політичного напрямку, тільки є добром всіх, хто б це не був: монархісти чи республіканці, інтернаціоналісти чи націоналісти, соціалісти, демократи,,,"[1]. Маємо пам'ятати, що державотворча діяльність ЦР у ході Української революції ще й понині не є загальновизнаною як окремими істориками, політиками, так і певною частиною населення;
- державотворча діяльність ЦР набуває особливої актуальності за умов, коли постійно змінюється ситуація і виникає потреба звернутися до уроків минулого. Учіння державності, демократії повинно будуватися насамперед на історичному матеріалі. Новий досвід є безпорадним, якщо він не має історичного коріння;
- досвід ЦР, її сподвижництво на ниві державотворення має важливе значення для сучасного етапу державного будівництва в Україні, утвердження її незалежності, входження у світове співтовариство. Винесення уроків з минулого і врахування їх у непростих умовах сьогодення дозволяє уникнути помилок і прорахунків, ефективніше

---

* Далі вживатиметься скорочений варіант назви - Центральна Рада (ЦР).

[1] Кучабський В. Українська державна путь. Рецензія на книгу В.Левицького "Українська державна путь". -Львів, 1933. -Дзвони. - Ч.1-2. -С.67.

ім. В. Стефаника НАН України

скористатися історичним шансом остаточного утворення самостійної соборної України.

Історіографію державотворчої діяльності ЦР представляють праці кількох поколінь і шкіл істориків. Фундамент історіографії проблеми заклали праці учасників революційних подій, насамперед, М.Грушевського[1]. За підрахунками дисертанта, бібліографія праць з тематики обраного дослідження, написаних провідником ЦР у 1917-1919 рр., сягає понад 100 одиниць[2]. Відповіді на важливі питання історії революції містяться в наукових доробках політичних і державних діячів С.Єфремова, Д.Крижановського, М.Порша, Ф.Матушевського, Т.Ткаченка, О.Шульгина та ін.[3].

З 20-х років за межами України з'являється ряд публікацій провідників ЦР і діячів українських партій, в яких тією чи іншою мірою розглядаються державотворчі процеси. Йдеться насамперед про праці В.Винниченка, П.Христюка, М.Шаповала, В.Липинського, І.Мазепи, С.Петлюри, Д.Дорошенка[4], в яких на широкому тлі ук-

---

[1] Грушевський М. Українська Центральна рада і її Універсали, перший і другий. -К., 1917; Його ж: Гадки і мрії. -К., 1918; Його ж: Хто такі українці і чого вони хочуть. -К., 1991; Його ж: На порозі Нової України. Статті і джерельні матеріали / Ред. і вступ. стаття Л.Винара. -Нью-Йорк - Львів - Київ - Торонто - Мюнхен, 1992; Його ж: Новий період історії України за роки 1914 до 1919 / Упор. А.Ф.Трубайчук. -К., 1992 та ін.

[2] Підраховано на основі: Грушевський М. На порозі Нової України. -С.253-261.

[3] Єфремов С. На партійні теми // Нова Рада. -1917, 9 квіт.; Крижановський Д. Спосіб і порядок фактичного творення автономії України // Там само. -1917, 8 квіт.; Порш М. Автономія України і соціал-демократія. -К., 1917; Матушевський Ф. Права національних меншин і їх забезпечення // Нова Рада. -1917, 7 квіт.; Ткаченко Т. Основні підстави організації української автономії // Там само. - 1917, 8 квіт.; Шульгин О. Федералізм та домагання демократичної Російської Республіки // Там само. -7 квіт.; та ін.

[4] Винниченко В. Відродження нації: У 3-х ч. -Київ - Відень, 1920; Його ж: Українська державність. -Відень, 1920; Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920: В 4-х т. - Відень, 1921-1922; Шаповал М. Військо і революція. - Прага - Львів, 1923; Його ж: Велика революція і українська визвольна програма. - Прага, 1927; Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919-1926 рр. - Відень, 1926; Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. - Прага, 1930; Петлюра С. Лист Симона Петлюри до генерал-хорунжого Миколи Удовиченка // Петлюра С. Статті. - К., 1993; Його ж: Сучасна українська еміграція та її зав-

раїнських національно-визвольних змагань і з позицій власного бачення розкриваються державотворчі акти ЦР.

У працях націоналістичного спрямування Д.Донцова, Д.Андрієвського, Є.Коновальця, П.Мірчука, П.Полтави[1] переважає аналіз прорахунків у діяльності ЦР, і вона фактично не визнається революційним державотворчим органом. У цю ж історіографічну нішу вписується монографія Р.Млиновецького[2].

Невизнання ЦР революціним органом об'єктивно підсилювало позиції ідеологізованої радянської історіографії, яка розглядала національну державотворчу місію українського парламенту як буржуазно-націоналістичну, злочинну і антинародну[3].

Значний пласт наукових знань з історії української державності й ролі ЦР у її створенні містять дослідження Л.Винара, Т.Гунчака, К.Кононенка, І.Лисяка-Рудницького, І.Нагаєвського, О.Оглобли-на, Н.Полонської-Василенко, О.Субтельного, О.Юрченка та інших істориків української діаспори[4]. У них на основі доступних їм джерел

дання // Там само.; Дорошенко Д. Історія України 1917-1923. Доба Центральної Ради. - Ужгород, 1932. - Т.1; та ін.

[1] Донцов Д. Націоналізм. - Лондон, 1966; Андрієвський Д. Російський колоніалізм і совєтська імперія. - Париж, 1958; Коновалець Є. Причинки до історії української революції // Націоналіст. - 1991, №1; Мірчук П. Українська державність 1917-1920. - Філадельфія, 1967; Його ж: Причини загибелі УНР. Від II до IV Універсалу // Державність. - 1991, №3; 1992, №1; Полтава П. Концепція самостійності України і основна тенденція політичного розвитку сучасного світу // Державність. - 1991, №1-2; та ін.

[2] Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917-1918 рр. / Про що "історія мовчить" / Вид. 2-е. - Чужина, 1970.

[3] Яворський М. Революція на Вкраїні в її головніших етапах. - Х., 1928; Волін М. Історія КП(б)У в стислому нарисі. - Х., 1932; Українська РСР в період громадянської війни на Україні (1917-1920). - К., 1977; Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник. - К., 1987; та ін.

[4] Винар Л. Українська Центральна Рада і відродження української державності (З нагоди 75-річчя. Вибрані питання) // Державний центр Української Народної Республіки в екзилі / Зред. Любомир Р. Винар і Наталія Пазуняк. - Філадельфія - Київ - Вашингтон, 1993; Його ж: Михайло Грушевський: Історик і будівничий нації. Статті і матеріали. - Нью-Йорк - Київ - Торонто, 1994; Гунчак Т.Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії. -К., 1993; Кононенко К. Україна і Росія. Соціально-економічні підстави української національної ідеї 1917-1960 рр. - Мюнхен, 1965; Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: У 2-х т. - К., 1994; Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. -К.,

розглядається широке коло проблем, у тому числі й місце ЦР у державотворчих процесах.

Не можна обминути й праць неукраїнських авторів, виданих за кордоном німецькою, англійською та польською мовами[1], в яких розглядаються досліджувані дисертантом проблеми. Повернуті в Україну праці істориків української діаспори активно сприяли утвердженню нової концепції державотворчої ролі ЦР у вітчизняній історії.

Однією з перших спроб нового концептуального підходу до висвітлення історії ЦР стала праця Д.Яневського[2], присвячена її початковим крокам у державотворчих процесах. Розгляд О.Романчуком[3] на основі скрупульозного аналізу документів спровокованого більшовицьким урядом Росії воєнного конфлікту з УНР наніс відчутну тріщину в єдино "правильній" методології, розхитав догматичні погляди на ЦР. Тему державницької місії ЦР поглибила праця Д.Єсипенка і Н.Новиченка[4]. Колишні радянські історики В.Солдатенко, І.Гошуляк, О.Реєнт та ін., що досліджували події 1917-1920 рр., діставши доступ до нових джерел, переглянули свої погляди на характер українських національно-визвольних змагань і роль у них ЦР[5]. У працях В.Верстюка, О.Копиленка, С.Кульчицького, Р.Пирога, В.Мусієнка,

---

1993; Оглоблин О. Студії з історії України. Студії і джерельні матеріали / Ред. Л.Винар. - Нью-Йорк - Київ - Торонто, 1995; Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х т. -К., 1993. -Т.2; Субтельний О. Україна: історія. -К., 1991; Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правному аспекті. - Мюнхен, 1971; та ін.

[1] Beyer H. Die Mittelmachte und die Ukraine. - München, 1956; Reshetary D. The Ukrainian Revolution 1917-1920. - New-Jork, 1972; Jabłoński H. Polska autonomia narodowa na Ukraine 1917-1918. -Warshawa, 1988; та ін.

[2] Яневський Д.Б. Українська Центральна Рада: перші кроки до новітньої української державності (березень-листопад 1917 р.). - К., 1990.

[3] Романчук О. Ультиматум: Хроніка одного конфлікту між Раднаркомом РРФСР і Центральною Радою. - К., 1990.

[4] Єсипенко Д.М., Новиченко Н.Р. Українська Центральна Рада: передумови створення та причини падіння. - К., 1991.

[5] Солдатенко В.Ф. Становлення української державності і проблема збройних сил (березень 1917 - квітень 1918 р.) // Український історичний журнал (Далі - УІЖ). - 1992, №5; Гошуляк І.Л. Про причини поразки Центральної Ради // Там само. - 1994, №1; Реєнт О.П. Українська революція і робітництво (Соціально-політичні та економічні зміни 1917-1920 рр.). -К., 1996; та ін.

Я.Грицака та ін. утверджуються нові концептуальні підходи до Української революції та місце в ній ЦР[1].

Окремі проблеми, пов'язані з добою ЦР, розглядаються в кандидатських дисертаціях, підготовлених за останніх 4-5 років. Однією з перших таких праць є дослідження В.Стрільця[2], в якій висвітлюється роль політичних партій України в національному державотворенні 1917-1920 рр. Найближчою до реферованої роботи є дисертація Т.Бевз[3]. Предметом її вивчення є процес формування Української держави доби ЦР. Автор не ставила за мету спеціального дослідження таких аспектів державотворення, як соціально-економічне і культурне будівництво, військова справа, дипломатія.

Названі праці не вичерпують переліку публікацій, які стосуються різних аспектів теми дисертації. Виділені вони серед інших, по-перше, тому, що більшою мірою вписуються в контекст історичних явищ, які стали предметом даного дослідження. По-друге, ці праці розширили межі знань про добу ЦР. По-третє, короткий аналіз цього наукового доробку засвідчує про відсутність узагальнюючих праць про державотворчу місію ЦР. Нові документи і нове розуміння визвольних змагань українського народу дозволяє підійти до створення праці синтетичного характеру.

Предметом дисертаційного дослідження стало виявлення тенденцій, пізнання закономірностей визвольних змагань українського народу, осмислення ролі в них ЦР, Малої Ради, Генерального Секретаріату, політичних партій, національних органів місцевої влади і управління, їх участі у формуванні національного правового поля, ви-

---

[1] Верстюк В.Ф. Українська революція: доба Центральної Ради // УІЖ. - 1995, №2, 5, 6; Його ж: М.С.Грушевський у перший період діяльності Центральної Ради // Там само. - 1996, №5; Кульчицький С. Центральна Рада: утворення УНР // Там само. -1992, №5, 6; Верстюк В.Ф., Пиріг Р.Я. М.С.Грушевський: коротка хроніка життя та діяльності. -К., 1996; Мусієнко В., Бевз Т. М.С.Грушевський: етапи формування української державної ідеї // Розбудова держави. - 1994, №3; Грицак Я. У вогні війни і революції // Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. / Навч. посібник. - К., 1996; та ін.

[2] Стрілець В.В. Державотворча діяльність політичних партій України (1917-1920 рр.). Дис. канд. наук. - К., 1992.

[3] Бевз Т.А. Формування Української держави за доби Центральної Ради (березень 1917 - квітень 1918 рр.). Дис. канд. наук.. - К., 1995.

робленні механізмів економічного, соціального, політичного і духовного процесу.

Об'єктом дослідження є діяльність ЦР, представлених у ній політичних сил, їх провідників, численні джерела, що засвідчують місце і роль ЦР в утворенні УНР як новітньої Української держави з її апаратом публічної влади, ознаками суверенітету, державної території, мови, правовою і податковою системами, символами, функціями консолідації та забезпечення самоврядування української нації, а також розвитку самобутності національних меншин.

Хронологічні межі дисертаційного дослідження охоплюють березень 1917 - квітень 1918 рр., тобто час, коли "в цілому населення прийняло гасло автономії України і ... програму української республіки ... і національної незалежності... Центральна Рада,... яка була впродовж 13 місяців революції до державного перевороту німців 29 квітня 1918 р. верховним органом країни,... висловила в точності почуття і волю всіх політичних груп..."[1].

Отже, за цей період Україна пройшла два послідовних етапи національного державного будівництва, що виражають дві концепції української державності. Водночас цей важливий для українського народу відрізок часу був складним, суперечливим, важким, позначеним шовіністичним тиском російського Тимчасового уряду, силоміць нав'язаною йому більшовицьким урядом внутрішньою та зовнішньою війною. Він повчальний своїми гіркими і жорстокими уроками.

Мета і завдання дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб спираючись на науковий доробок попередників, опубліковані та архівні джерела, неупереджено комплексно проаналізувати місце і роль ЦР у національному державотворчому процесі 1917-1918 рр., вивчити й систематизувати її історичний досвід, причини невдач, сформулювати уроки й екстраполювати їх на сучасне державне будівництво в Україні.

Відповідно до цієї мети в дисертації поставлені такі дослідницькі завдання:

- з'ясувати суть державотворчого процесу в ході Української революції і визначити місце в ньому ЦР;

---

[1] Декларация украинской секции интернациональной социалистической конференции в Люцерне. М.Грушевский, М.Дидушок, В.Матьюшенко, Д.Исаевич // Центральний державний архів вищих органів і управління України (Далі - ЦДАВОУ). - Ф.1115. -оп.1. - спр.1. - арк.95-96.

- проаналізувати погляди українських політичних партій та їх лідерів на взаємозв'язок Лютневої революції в Росії з Українською революцією, розкрити їх характер і державотворчий вектор;
- простежити процес формування ЦР як органу революції, державотворення, демократизації і консолідації суспільства;
- розкрити процес утворення та правового оформлення УНР як центрального явища революції, новітньої української державності;
- дослідити діяльність ЦР в економічній, соціальній і культурній сферах;
- показати місце воєнної агресії більшовицької Росії в Україну в грудні 1917 - січні 1918 рр. в контексті причин повалення ЦР.

Методологічну основу дисертації склали принципи сучасного позитивізму, що дозволяють на базі системного підходу почерпнути корисні знання тільки шляхом оцінки об'єктивних фактів, винести уроки з досвіду минулого.

Використано поліваріантно-ймовірний підхід до осмислення ключових питань українського державотворення. Його суть полягає в тому, що історія - не механічний потік подій, а рух, заданий імовірною логікою становлення і тенденціями розвитку суспільного буття, що містить альтернативи і багато варіантів майбутнього у сьогоденні.

Дисертація виконана на грунті таких загальних науково-дослідницьких принципів, як історизм, об'єктивність, всебічність. Для з'ясування і вичленення принципових положень і тенденцій застосовувалися конкретно-історичний, логічний, порівняльний, проблемно-хронологічний і ретроспективний методи досліджень.

З міждисциплінарних методів використано статистично-математичний для аналізу динаміки кількісного та якісного складу ЦР, характеру питань, які розглядалися Генеральним Секретаріатом тощо.

Джерельна база дослідження охоплює всі види історичних джерел, насамперед, опубліковані в Україні і за кордоном[1]. Особливе місце

---

[1] Велика українська революція (Матеріали до історії відновлення української державності). - Нью-Йорк, 1967; Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і матеріали: У 3-х т. - Б.м., 1983; Самостійна Україна. Збірник програм українських політичних партій на початку XX століття. - Тернопіль, 1991; Архив русской революции: В 22-х т. - М., 1991. - Т.I-XII; Конституційні акти України. Невідомі контитуції України. - К., 1992; Національні відносини в Україні у XX столітті. Збірник документів і матеріалів. - К., 1994;

серед названого виду джерел посідає нещодавно опублікований збірник документів і матеріалів, що відображають діяльність ЦР та її виконавчих органів[1]. На жаль, вийшов лише перший його том, який охоплює період з березня по грудень 1917 р. У дисертації використано і радянські документальні видання[2].

Важливе значення для зіставлення опублікованих документів, розширення джерельної бази і об'єктивного висвітлення досліджуваної проблеми мають матеріали державних архівів. У дисертації використано 799, 1060, 1063, 1115, 1434, 1792, 2169, 2581, 2592, 3266 та інші фонди ЦДАВОУ. Цінну інформацію, що вплинула на формування авторської концепції, почерпнуто з 1235 фонду родини М.Грушевського в ЦДІАК, що містить рукописи його статей, щоденників, епістолярну спадщину тощо. Дисертантом опрацьовані фонди М.Грушевського (226), В.Винниченка (293), С.Єфремова (317) і Д.Дорошенка (318), що знаходяться в інституті рукописів Національної бібліотеки ім.В.І.Вернадського.

Важливим джерелом дослідження стала преса 1917-1918 рр. різноманітної політичної спрямованості. Опрацьовано понад 20 періодичних видань. Залучені матеріали 30 сучасних журналів і газет.

У дисертації використано спогади співтворців новітньої української держави, її сучасників[3] та противників[1].

Верстюк В.Ф., Пиріг Р.Я. М.С.Грушевський: коротка хроніка життя та діяльності. - К., 1996; та ін.

[1] Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: У 2-х т. / Ред. колегія: В.А.Смолій (відп. ред.), В.Ф.Верстюк (заст. відп. ред.), Ю.М.Гамрецький та ін. - К., 1997. - Т.1.

[2] 1917 год на Киевщине. Хроника событий. - Харьков, 1928; Великая Октябрьская социалистическая революция и победа Советской власти на Украине. Хроника важнейших историко-партийных и революционных событий. Часть вторая. Октябрь 1917 - февраль 1918 г. - К., 1967; та ін.

[3] Григоріїв Н. Весна української революції. Спогади учасника. - Львів, 1938. - Ч.II; Грушевський М. Спомини // Київ. - 1989, №8-12; Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918). Част. перша і друга // УІЖ. - 1992, №6, 7-8, 10-11, 12; 1993, №1-2, 3, 4-6; Єреміїв М.М. За лаштунками Центральної Ради. Сторінки зі спогадів // Укр. історик. - 1968, №1-4; Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії. - Інсбрук, 1960; Полонська-Василенко Н. Революція 1917: Спогади // Укр. історик. - 1988, №1-4; 1989, №1-3; та ін.

Багато фактів з життя державних і громадських діячів, оцінки подій доби ЦР містять їх щоденники[2].

Наукова новизна роботи зумовлюється самою постановкою проблеми, комплексним характером дослідницьких завдань. У ній проаналізована діяльність ЦР на тлі Української революції, простежено її роль в утворенні УНР, окресленні її функцій і правових засад, синтезовано такі важливі сфери державотворення, як соціально-економічне, культурне і військове будівництво. Вперше оприлюднено цілу низку нових, у тому числі архівних, документів, запроваджено їх у науковий обіг. Враховуючи те, що історія держави - це передусім історія людей, які її творять, у дисертації тією чи іншою мірою охарактеризовано до 300 осіб, показано державотворчі наміри, позиції багатьох з них, починаючи від селянина, солдата і закінчуючи лідерами політичних партій і державних інституцій. У дисертації обгрунтовано ряд авторських оцінок багатьох фактів, подій, які суттєво відрізняються від традиційних.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що в ній систематизовано фактичний матеріал про ЦР, який разом із обгрунтованими положеннями і сформульованими висновками може бути використаний при підготовці узагальнюючих праць з історії України, а також спецкурсів і посібників для вищих і середніх навчальних закладів[*]. Положення дисертації можуть прислужитися при формулюванні тематики науково-практичних конференцій, організацій виставок документів, приурочених до 80-ліття Української революції 1917-1920 рр.

---

[1] Антонов-Овсеенко В.Н. Записки о гражданской войне: В 3-х т. - М., 1924. - Т.1; Бош Е. Национальное правительство и Советская власть на Украине (с апреля 1917 до немецкой окупации). - М. - Л., 1925; Гольденвейзер А.А. Из киевских воспоминаний (1917-1921 гг.). // Революция на Украине. По мемуарам белых. -М. - Л., 1930; Затонський В.П. Уривки із спогадів про українську революцію // Архіви України. - 1990, №4; та ін.

[2] Винниченко В. Щоденник (1911-1920 рр.). - Нью-Йорк, 1980; Грушевський М. Щоденник (1883-1884) // Київська старовина. - 1993, №3; Поліщук В. Із неопублікованих щоденників (1917-1927 рр.) // Дзвін. - 1991, №3; Чикаленко Є. Щоденник (1907-1917 рр.). - Львів, 1931; та ін.

[*] Частину матеріалів дисертації використано в рекомендованих Міністерством освіти України шкільних навчальних посібниках (Див.: Батіг С., Гомотюк О., Паньків М., Свідерська В. Історія України. Конспект уроків для вчителя та учнів 6-9 класів. - Тернопіль, 1996; Батіг С., Гомотюк О., Демків І., Паньків М., Паньків Є., Історія України для 10-11 класів. - Тернопіль, 1997; та ін..

Сформульовані пропозиції і рекомендації заслуговують уваги державних органів влади, українських політичних партій і рухів, громадських організацій у практичній діяльності розбудови Української держави.

Дисертація **апробована** на кафедрі українознавства Тернопільської академії народного господарства, а її основні положення викдаені у 17 публікаціях. Одержані результати доповідалися на міжнародній, всеукраїнській та міжрегіональній наукових конференціях.

Положення, що виносяться на захист:

- повалення самодержавства відкрило шанс для політичного самовизначення України, але зміст, характер і кінцеві цілі Лютневої революції в Росії і Української революції були різними;
- утворення 20 березня 1917 р. Української Центральної Ради не є історичною випадковістю, а закономірним витвором революції, яка стала її органом, центром державотворення;
- ідейні джерела поглядів провідників ЦР на українську державність пов'язані з історією національно-визвольного руху не лише в Наддніпрянській Україні, але й в Галичині, Буковині, Закарпатті. Вони базувалися на загальноєвропейських, а не тільки російських традиціях;
- ЦР виробила основні компоненти національної державності та взяла на себе їх практичне втілення;
- перехід від концепції автономії до самостійності визначав не стільки форму державності, скільки повноту, рівень суверенності, що був зумовлений конкретно історичною ситуацією в Україні;
- провідники Української революції будували не тільки вільну і незалежну Україну, а й Україну Велику, але велику не територією чи пануванням над іншими народами, а велику соціально-моральними якостями;
- ідея української державності, що утверджувалася в ході революції, сприяла консолідації не лише українців, а всього різнонаціонального населення України.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація складається з вступу, двох глав, поділених на 6 параграфів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

У вступі обгрунтовано актуальність теми, визначено предмет і об'єкт, хронологічні межі, мету і завдання дослідження, його методологічну основу, проаналізовано стан наукової розробки проблеми, її джерельної бази, викладено новизну і практичне значення дисертації, сформульовано основні положення, що виносяться на захист.

Глава І. Утворення Української Центральної Ради та її еволюція в представницький державний орган України.

Структурно глава поділяється на три взаємопов'язаних параграфи. Вона розпочинається з аналізу ситуації в Україні, що склалася в роки І світової війни. Українські землі по обидва боки австро-російського кордону були не тільки одним з головних теренів війни, але однією з її причин. Загальні втрати населення всіх українських земель сягнули 6 млн. осіб. На завершальній стадії війни соціальні та визвольні процеси призвели до революції в Росії, яка змела самодержавство і забезпечила Україні "формальне визволення політичне"[1]. Потрібно було перейти до духовного та економічного визволення і закріпити ці здобутки у міцній організації демократичної української державності[2]. У словах М.Грушевського містився погляд на концепцію Української революції, яка за своїм характером і кінцевими цілями відрізнялася від революції в Росії. У дослідженні розкривається національний, демократичний і соціальний характер Української революції, показується, як в процесі її розгортання окреслювалися завдання, аналізується тактика різних політичних сил щодо державотворення.

Чільне місце в главі посідає показ формування ЦР - витвору українського народу, української демократії[3], центру, де протягом року формувалася національна державність[4].На основі нових документів підтримується думка тих дослідників, які вважають її офіційною назвою Українська Центральна Рада, а датою утворення не 17, а 20 бе-

---

[1] Грушевський М. На порозі Нової України. - С.95.

[2] Див.: Там само. - С.53.

[3] ЦДАВОУ. - Ф.1115. - оп.1. - спр.11. - арк.108 зв.

[4] Грушевський М. На порозі Нової України. - С.76.

резня 1917 р.* . Вона повстала "як Тимчасовий організаційний Центр Український, зложений з представників Київських українських, культурних, професійних і політичних організацій"[1], що нараховувала понад 85 осіб. У дисертації подано майже повний список ЦР, який відображає соціально-політичну і професійну приналежність її членів. Наведений багатий фактичний матеріал засвідчує про підтримку ЦР українським народом та її вимоги національно-територіальної автономії України в складі демократичної Росії. Першим політичним постулатом з громадської трибуни і водночас голосом "знизу" стала ухвала губернського кооперативного з'їзду Київщини з участю представників інших регіонів, який відбувся 27-28 березня. З'їзд вселив "самовпевненість Ц.Ради як національного представництва..."[2]. Дуже важливе значення в справі державотворення мали рішення Українського національного конгресу 19-22 квітня. Представники партій, організацій, товариств і станів не тільки вимагали творити підстави автономного життя в Україні, а й визначили в резолюції загальний обсяг і державно-правову природу автономії України, вказали, що єдиною відповідною формою державного устрою є не тільки федеративна, а й демократична республіка Російська[3]. Це дисонсує з твердженням ніби на Конгресі не прозвучало виваженого тлумачення сутності виборюваної державності. На засіданнях лунали, хоч і поодинокі, голоси на підтримку ідеї самостійності України. Конгрес обрав новий склад ЦР, доповнив її представниками губерній і міст, центральних комітетів партій і центральних установ. Вона стала легітимним органом усієї української демократії, національно-політичним центром України. Регламент її функціонування визначав "Наказ Українській Центральній Раді", прийнятий Конгресом. Державотворча платформа Конгресу і гасло ЦР "організація" дістали широку підтримку українського народу в центрі і на місцях. 28 квітня 1917 р. був оприлюднений один з найважливіших демократичних актів - закон про вибори до міських дум. Так революція перетворювала український народ у політичну націю, а суспільство в Україні - в українське суспільство. М.Грушевський, узагальнюючи ухвали з'їздів, зборів, маніфестацій, виважено і стратегічно резюмував, що гасло автономії України в складі федеративної Росії є

---

* Усі дати подаються за новим стилем.

[1] ЦДАВОУ. - Ф.1115. - оп.1. - спр.11. - арк.95.

[2] Грушевський М. Спомини // Київ. - 1989, №8. - С.137.

[3] Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. - С.283.

середньою політичною платформою "між програмою простого культурно-національного самоозначення народностей і домаганням повної політичної незалежності"[1].

Йдучи на перших порах у руслі російської революції, ЦР довела ухвали Конгресу, з'їздів до Тимчасового уряду, який "ні в чім ані найменшім не (хотів) дати згоди..."[2]. Це привело ЦР до переконання, що державність треба закладати власними силами в Україні. У цій ж главі на основі джерел простежується роль ЦР у демократизації суспільства, національному відродженні з усіма позитивними і негативними в цих процесах моментами, розкривається апробація її державотворчих намірів і дій на селянському і військових з'їздах. Український народ виявив непохитну волю підтримувати ЦР і жадав від неї рішучої тактики. За цих умов ЦР оголосила 23 червня 1917 р. свій І Універсал. Це була відповідь всеросійським централістам. Універсал закликав приступати до негайного закладання підвалин автономії України. Частина дослідників вважає, що цим державотворчим актом проголошувалася автономія України. В Універсалі ж уникалося проголошення і впровадження цієї автономії. Це було лише гасло виставлене українською демократією, заклик організуватися і приступити до негайного закладання підвалин автономного ладу в Україні. І все-таки, оголошенням Універсалу, ЦР взяла не себе державно-управлінські функції.

У дисертації, на основі виявленого протоколу, уточнено дату утворення Генерального Секретаріату ЦР, зазначено, що він розпочав діяльність не 23 чи 28, як про це йдеться в літературі, а не пізніше ніж 20 червня 1917 р.[3]. Аналізуються декларації крайового виконавчого органу, які поглиблювали державотворчі процеси, стирали межі двох влад - моральної і публічно-правової. Поза увагою дослідників залишився факт утворення в системі Генерального Секретаріату Малого генерального секретаріату із заступників генеральних секретарів для вирішення справ внутрішнього характеру, розробки законопроектів і координації діяльності українського уряду[4]. Шостого липня ЦР перетворила свій Комітет у законодавчу Малу Раду, яка діяла між сесіями ЦР. Дванадцятого липня розпочала роботу комісія для складання проекту Статуту автономії України, "самовільне" здійснення якої відповідно з II

---

[1] Грушевський М. На порозі Нової України. - С.144-145.

[2] Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. - С.17.

[3] ЦДАВОУ. - Ф.1063. - оп.1. - спр.1. - арк.1.

[4] Там само. - Ф.1063. - оп.1. - спр.1. - арк.34 зв.

Універсалом не допускалось аж до Всеросійських Установчих Зборів. Особливого значення в державотворчих процесах надавалося прийнятому 29 липня Малою Радою Статутові Генерального Секретаріату, який розглядався як "перша конституція" України. Проте Статут був відкинутий Тимчасовим урядом і замінений Інструкцією, яка суттєво обмежувала територіальні і функціональні повноваження Генерального Секретаріату. Незважаючи на "одверте бажання видерти з рук українства всі його революційні здобутки"[1], ЦР поглиблювала процес демократизації і консолідації суспільства. На серпень 1917 р. її кількісний склад був доведений до 792 осіб, що призвело до розширення соціальної і національної бази. Це надало ЦР юридичного права виступати від імені українців і всіх етнічних груп України, представляти їх політичні і національні інтереси як перед Тимчасовим урядом Росії, так і перед західними державами. ЦР перетворилася з органу національного руху на авторитетний законодавчий орган, крайовий парламент.

Глава II. Державобудівна місія Української Центральної Ради.

За структурою глава має три параграфи, тісно пов'язані між собою проблемою дослідження. У ньому насамперед на основі різних джерел простежується роль ЦР в утворенні і правовому оформленні УНР, активізації діяльності національних державних інституцій. Генеральний Секретаріат, наприклад, за два з половиною місяці перед утворенням УНР розглянув, за підрахунками дисертанта, понад 120 питань, що стосувалися різних сфер державного будівництва. Велике значення для розгортання державотворчих процесів в Україні мав скликаний 21-28 вересня 1917 р. за ініціативою ЦР з'їзд народів Росії, який зробив першу спробу врегулювати національні відносини. Своє правове оформлення вони знайшли в УНР, що було оцінено європейськими правниками як перше визнання національностей в загальній конституційній історії. У цьому ж параграфі аналізується державотворчий зміст III Універсалу, який 20 листопада 1917 р. проголосив утворення УНР і цим самим задекларував відродження Української держави у її новітньому варіанті, що фактично означало початок її самостійного існування. Вона мала відповідне правове оформлення, про що детально йде мова в дисертації.

У главі розкривається еволюція поглядів ЦР на соціально-економічне будівництво, в основу якого були покладені програмні по-

---

[1] Винниченко В. Відродження нації. Част.1. - С.319.

ложення провідних національних соціалістичних партій. Вони були запозичені і не пристосовані до специфічно українських обставин. Прийнявши декілька законів з питань соціально-економічного будівництва, ЦР допускала зволікання і помилки при їх реалізації. Так, практично робота щодо створення власного бюджету та джерел його формування розпочинається лише через два місяці після проголошення самостійності УНР. Прийнятий ЦР у січні 1918 р. замельний закон, хоч і наділяв безземельних селян землею за рахунок її конфіскації у великих землевласників, не завершував аграрної революції в Україні, а переносив її в іншу, ще більш небезпечну площину. Все це негативно впливало на авторитет законодавчого органу України, вело до роз'єднання нації. Значне місце займає висвітлення духовно-культурних процесів, що поряд з соціально-економічними, суспільно-політичними, становлять зміст національно-державного відродження, яке в свою чергу є складовою частиною універсального явища - національного державотворення. Аналізуються програмні положення провідних українських політичних партій, праці М.Грушевського, ухвали учительських з'їздів, конференцій українського студентства з питань культурно-освітнього будівництва, висвітлюється практична робота відносно створення навчальних закладів, їх українізації, кадрового забезпечення. У 1917-1918 навчальному році в Україні діяло 38020 однокласних, 1373 двокласних шкіл. У 5,4 тис. українізованих початкових школах працювало 62 тис. учителів, створено понад 100 українських гімназій, педагогічні, технічні і медичні училища, агрономічні школи, курси для ліквідації неписьменності серед дорослого населення. До 1917 р. в Україні не було жодної української школи. ЦР приділяла увагу розвитку освіти неукраїнського населення, враховуючи не вузькоаспектну місцеву культурно-етнічну автономію, а прийнятий закон про національно-персональну автономію всіх народів, які проживали на території України. Висвітлюється діяльність ЦР з питань розвитку науки, преси, бібліотечної, видавничої і музейної справи, розгортання роботи "Просвіти", національного театру тощо. Показується місце і роль духовної влади, церкви в державотворчих процесах.

Завершується глава висвітленням діяльності ЦР в умовах більшовицької агресії. У цій напруженій і загрозливій ситуації, поглибленій відсутністю регулярної армії, ваганнями серед членів ЦР, анархією, український парламент старався всіма силами, щоб процес формування української державності не був перерваний. Загальнодержавна стратегія розвитку законодавства складалась у ході розвитку ре-

волюції. ЦР ухвалила цілу низку законів, зокрема, про державний контроль; апеляційні суди; зміну назви земських інституцій; запровадження прокурорського нагляду; герб УНР; тризуб; громадянство УНР; поділ УНР на землі; єврейські національні збори; державну мову та ін. Цей факт, як зазначав М.Грушевський, "може бути уніком в історії революційного життя всего світу..."[1]. 22 січня 1918 р. Мала Рада в основну схвалила IV Універсал, а 25 січня о 0 год. 20 хв. він був прийнятий в остаточному варіанті, що проголосив УНР самостійною, ні від кого незалежною, суверенною державою українського народу, юридично закріпив ряд питань державотворчого характеру. 28 січня ЦР затвердила текст Універсалу; розпочала активну роботу в справі забезпечення міжнародних аспектів своєї діяльності. 26 грудня 1917 р. було утворено генеральне секретарство міжнародних справ. До березня 1918 р. УНР визнали Туреччина, Румунія, Франція, Великобританія, США, Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Японія, Китай, Португалія та ін. 29 квітня 1918 р. на останній сесії ЦР було схвалено Конституцію УНР, яка стала закономірним підсумком розвитку державо-політичного процесу в Україні. Одного із її головних авторів М.Грушевського було обрано Президентом УНР. Однак гетьманський державний переворот перервав історичний час Основного Закону УНР та його творця Української Центральної Ради.

У висновках підведено підсумки дисертаційного дослідження, стисло обгрунтовано основні положення, що захищаються як нові, сформульовані уроки, а також пропозиції та рекомендації.

Найголовнішими висновками, що відображають результати дослідження є:

- Втрачена українським народом державність наприкінці XVIII ст. ніколи не зникала з його духовного життя, історичної пам'яті. Матеріалізація українства, державницької ідеї, піднесення національної свідомості українців й інших народів розгорнулися в роки I світової війни. Революція в Росії, що змела самодержавство, відкрила шанс українському відродженню. Вона забезпечила формальне політичне визволення України, об'єктивно відкрила простір для поглиблення національного революційного процесу. Українська революція, яка носила національний, демократичний і соціальний характер, на першому етапі розгорталася під гаслом "одного революційного

[1] ЦДАВОУ. - Ф. 1115. - оп.1. - спр.11. - арк.95 зв.

фронту", незважаючи на відмінності національного підгрунтя. Це можна пояснити слабкістю теоретичних підвалин українського руху. Їх розробка в ході революції дала можливість обгрунтувати завдання створення єдиного "революційного фронту України". Революція в Росії завершилася приходом більшовиків, а Українська - привела до проголошення самостійності України.

- Вінцем хвилі могутнього національно-визвольного руху, центром, який моделював відродження української держави, був орган з офіційною назвою Українська Центральна Рада. Вона утворилася 20 березня 1917 р. і за короткий час переросла від київської громадської організації у представницьку інституцію України.
- Окреслення завдань національно-демократичної революції здійснювали М.Грушевський та його однодумці в процесі її розгортання. Теоретичні засади національного державотворення базувалися спочатку на вимогах автономії України у федеративній Росії, а на другому етапі - самостійності і незалежності України. Автономію і самостійність не слід протиставляти, бо вони визначають не форму державності, а етапи її становлення, повноту, рівень суверенності. Гасло автономії України в федеративній Росії, що базувалося на об'єктивній ситуації, розглядалося М.Грушевським не як заперечення незалежності української держави, а як середня вимога між програмою простого культурно-національного самовизначення і домаганням повної політичної самостійності. Більшість дослідників розглядають еволюцію поглядів ЦР на державність за її чотирма Універсалами. Це, однак, не означає, що лише ці важливі акти виражають зміни державно-політичної платформи ЦР. Ідейні джерела поглядів провідників ЦР на українську державність містяться як в історії національно-визвольного руху на Наддніпрянській Україні, так і в Галичині, Буковині, Закарпатті, адже він розвивався на загальноєвропейських, а не тільки російських традиціях. Одним із мотивів самостійності була нещира і дволика політика Тимчасового уряду, намагання ЦР відмужеватися від більшовиків, їх насильницької ідеології та імперських намірів. Тільки при такому підході можна осмислити співвідношення двох основних постулатів української державницької ідеї: автономізму-федералізму та самостійництва.
- Вироблений магістральний напрям Української держави полягав у тому, що вона, на відміну від російської державницької ідеї, не претендувала на панування і пригнічення інших народів, а прагнула

стати оплотом демократичних свобод, ареною національної злагоди. Така модель держави була першою у тодішній Європі. Гасло соціалізму без диктатури пролетаріату означало не лише соціальне, але й національне визволення.

- До сфери державотворчої діяльності ЦР входили: вироблення ідеології державного будівництва; моделювання форм держави, вибір її оптимальної моделі з урахуванням світового досвіду, національних традицій, об'єктивної ситуації і ментальності українського народу; практична робота в справі формування державного устрою, центральних і місцевих органів влади і управління, вироблення правових засад держави, реалізації стратегії економічної, соціальної, культурно-освітньої та зовнішньої політики, захисту і забезпечення цілісності території Української держави.
- ЦР чинила багато для того, щоб піднести гідність українського народу і забезпечити Україні міжнародний престиж, але в силу внутрішніх і зовнішніх причин її спіткала невдача. Повалення ЦР аж ніяк не означало поразки справи, яку вона започаткувала і за яку боролася. Українська національно-демократична революція і процес державотворення вступили у новий історичний етап.

Із гами сильних і слабких сторін, багатого, суперечливого досвіду і нереалізованих задумів ЦР можна вивести ряд **уроків**, котрі за певних умов, перш за все послідовної зацікавленості всіх політичних сил у побудові Української держави, могли б сприяти пошуку ефективних засобів її зміцнення.

Найголовніші з них такі:

а) Забезпечити сталу незалежність і самостійність держави можна лише тоді, коли буде сформоване національно-державницьке мислення і свідомість громадянства, адміністративно-управлінський апарат стане опорою державності за умов, коли він сформований з числа високоморальних національно свідомих і компетентних громадян.

б) Держава, яка не розбудовує національних збройних сил, не дбає про їх боєздатність і моральний дух, втрачає свою найголовнішу опору, нездатна забезпечити цілісність і неподільність своєї території - одну з найголовніших її ознак і матеріальну базу суспільства.

в) Українська інтелігенція не може стати поводирем свого народу до того часу, поки не самовизначиться духовно, не сконсолідується, не відчує себе національною, не подолає розколу у своїх політичних і громадських організаціях.

г) Дискусії щодо пріоритетності розвитку нації чи держави, економіки чи культури є непродуктивними. Мета досягається лише тоді, коли нація будує духовно багату, економічно сильну державу, а держава виступає гарантом всебічного розвитку нації.

д) Забезпечити демократичність і стабільність політичного розвитку України можна лише в тому разі, коли відповідно до вимог закону відбуватиметься періодична зміна особового і партійного складу головних органів державної влади. Динаміка політичного життя, зміна й оновлення органів влади роблять суспільство гнучким, здатним чутливо реагувати на змінювані вимоги часу, а, отже, бути стабільним, таким, що зберігає в недоторканості незалежність і самостійність.

е) Скасування приватної власності, регулювання її на користь однієї, навіть економічно найслабшої і найчисленнішої верстви населення, руйнує правовий фундамент держави, урізає демократію, веде до несконсолідованості нації.

є) Політика потурання тотальному зросійщенню інформаційного і культурного простору, обережної поблажливості до нехтування української мови веде до її занепаду і деградації. Утвердити ж державність української нації неможливо без державного утвердження української мови.

З урахуванням історичного досвіду (позитивного і негативного) та уроків минулого в дисертації висловлено ряд пропозицій, рекомендацій і побажань.

Для сучасних державотворчих процесів в Україні цінним є досвід практичної політико-правової діяльності самої ЦР як першого українського парламенту; її політика щодо визначення природи будованої національної держави та перспектив її розвитку; духовного відродження українців як корінної і титульної нації в політичному просторі України; розвитку національного самопочуття людини і громадянина; забезпечення прав і свобод національних меншин, розвитку їх культури і домагання таких же прав для українців, що проживають в Росії та інших країнах.

Заслуговує на увагу підхід ЦР до розстановки на найвідповідальніших ділянках державного будівництва відданих справі національного відродження людей; українізації державно-адміністративного апарату, діловодства, державних установ, війська, освіти і загалом усього життя; реформування імперських інституцій; духовного відродження нації як необхідної умови консолідації ук-

раїнського народу в його змаганнях за національне і соціальне визволення і відновлення Української держави.

Поза увагою сучасних державотворців не повинен залишитися досвід ЦР у справі спрямування української демократії в організоване русло, запобігання кровопролиття, надання українському рухові цивілізованого характеру; винесення найактуальніших проблем державного будівництва на розгляд Всеукраїнського конгресу представників організацій різної політичної орієнтації, професійних з'їздів; розгортання національно-демократичного руху "знизу", організації різноманітних українських товариств, спілок тощо.

Цим досвідом могли б скористатися політичні партії, громадські організації, урядові структури. Він заслуговує і на поглиблені дослідницькі розвідки. Цьому сприяло б продовження роботи для підготовки збірника "Українська Центральна Рада у джерелах" із залученням документів і матеріалів, які зберігаються в зарубіжних архівах, фондах музеїв, бібліотек. Перспективним може стати дослідження про участь Західної України у творенні новітної Української держави. Бажаним для дослідників і широкого загалу читачів був би вихід журналу "Літопис державотворення" як органу Верховної Ради України; досліджень з історії новітної української державності.

В умовах соціально-економічної кризи партіям національно-демократичного спрямування варто прийняти спільну програму національно-державного відродження і розвитку, стрижнем якої має стати національна ідея, наповнена конкретним політичним, соціально-економічним і духовним змістом.

З метою кардинального поліпшення розвитку української мови як консолідуючого чинника нації, її впровадження в інституціях освіти, культури, інформаційному просторі пропонуємо: внести зміни до Закону про мови в Україні, зазначивши, що державною мовою і мовою міжнаціонального спілкування, навчання, виховання, управління є українська. Держава підтримує розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, гарантує вільне вивчення мов і культур усіх етноменшин; створити при Всеукраїнськму товаристві "Просвіта" ім.Тараса Шевченка Національний фонд пожертвувань на реалізацію програми впровадження української мови як державної.

Утвердженню національної державності, консолідації україн-ської нації, вихованню "чуття єдиної родини" сприяло б щорічне відзначення

22 січня на державному рівні Свята Української Соборності, всеукраїнське вшанування 30 січня героїв Крут.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях:

1. Історія України. Учб. посіб. для студентів вузів / Редкол.: Б.Д.Лановик (відп. ред.), К.М.Левківський, В.П.Фоменко. - К., 1991. - 212 С. (у співавт.).
2. Історія України. Учб. посіб. для учнів серед. спец. навч. закл. / Редкол.: К.М.Левківський, В.П.Фоменко. - К., 1991. - 215 С. (у співавт.).
3. Нариси історії України. Навч. посіб. для студентів вузів та учнів серед. шкіл / Відп. за вип. проф.Б.Д.Лановик. - Тернопіль, 1991. - 215 С. (у співавт.).
4. Сторінки історії України. Навч. посіб. для студентів вузів та учнів серед. шкіл. / Відп. за вип. Б.Д.Лановик. -К., 1991. - 216 С. (у співавт.).
5. Деякі соціально-економічні причини падіння Української держави (1917-1921 рр.) // Науковий збірник історичного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту. Вип.І. - Тернопіль, 1994. - С.136-142.
6. Новітня українська державність 1917-1918 рр. та причини її падіння (історіографічний аспект) // Тернопілля. - 1995. Регіональний річник. - Тернопіль, 1995. - С.70-74.
7. Державний центр Української Народної Республіки // Науковий збірник історичного факультету Тернопільського педінституту. Вип.ІІ. Част.І - Тернопіль, 1995. - С.84-90.
8. Динаміка соціального, національного і партійного складу УЦР // Україна і світ. Історія: минуле та сучасність. - Тернопіль, 1995. - С.96-102.
9. Державотворчі акти Центральної Ради та їх правове оформлення // Україна на шляху до незалежності і демократії. - Тернопіль, 1996. - С.150-153.
10. Дослідження істориками української діаспори державотворчої діяльності УНР // Українська еміграція в історії та літературі. - Тернопіль, 1996. - С.46-48.
11. Гасло Миколи Міхновського "Україна для українців" у контексті історичного досвіду // Українська еліта: минуле, сучасне, майбутнє. - Тернопіль, 1996. - С.14-21. (у співавт.).
12. Михайло Грушевський та Універсали УЦР: спроба політико-правового аналізу // Тернове поле, спецвипуск Інституту

національного відродження України при крайовій організації НРУ. - Тернопіль, 1996, вересень.
13. Симон Петлюра і проблеми військового будівництва // Тернове поле, спецвипуск Інституту національного відродження України при крайовій організації НРУ. - Тернопіль, 1996, вересень.
14. Михайло Грушевський - провідник та ідеолог Української національно-демократичної революції // Михайло Грушевський - погляд із сьогодення. - Тернопіль, 1997. - С.26-34.
15. Михайло Грушевський та Універсали УЦР // Михайло Грушевський - погляд із сьогодення. - Тернопіль, 1997. - С.40-46.
16. Утворення УНР та її правове оформлення // Українська новітня держава: історія і сучасність. - Тернопіль, 1997. - С.49-56.
17. Державотворча діяльність Генерального Секретаріату (червень 1917 - січень 1918 рр.). // Центральна Рада і український державотворчий процес. -К., 1997. - С.165-174.

Аннотация

Гомотюк Оксана Евгениевна "Центральная Рада в украинском государствотворческом процессе (март 1917 - апрель 1918 гг.)". Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 - история Украины.

Защищается рукопись диссертации, в которой на основе многообразных, в том числе новых, архивных источников осуществлен комплексный анализ места и роли Центральной Рады в национальном государствотворческом процессе 1917-1918 гг., систематизирован ее исторический опыт, сформулированы уроки и экстраполировано их на современное государственное строительство в Украине.

Annotation

Gomotyuk Oksana "Central Rada in Ukrainian statebuilding process (March 1917 - April 1918). The Dissertation for the degree of candidate of historical science in speciality 07.00.01 - The History of Ukraine.

The manuskript of the dissertation is being proved. There are complexly analysed the place and role of Central Rada in national statebuilding process during the period from 1917 - to 1918 on the basis of multisided and newcomings sourses. Additionaly, its historical experience is thoroughly systemised and the conclusions are determined and their subseguent meaning to the contemporary statebuilding process in Ukraine is being investigated.

Ключові слова: *Центральна Рада, Мала Рада, Генеральний Секретаріат, Українська революція, Українська Народна Республіка, державотворчий процес, Універсал.*

Пьгелу

Підписано до друку 10.07.97. Формат 60x84/16
Ум. друк арк. 1,0. Обл. -вид. арк. 1,0.
Наклад 100. Зам. 143

ТОВ «Джура»
тел. (0352) 25-38-67

433882

Ав 38.308